

Bojan Macuh¹

FKPV Fakultet

Celje

Jana Goriup²

Univerzitet u Mariboru

Fakultet za zdravstvo

Originalni naučni rad

UDC 305-055.2+347.628

DOI: 10.7251/SOCSR1407005M

Prihvaćeno: 21. 1. 2014.

Društvena uloga majke nakon prestanka bračnih i vanbračnih veza

Apstrakt

Članak se bavi, iz sociološkog ugla, ulogom majke u vreme bračnog odnosa i nakon njegovog prestanka. Predstavlja se nekoliko teorijskih linija u sagledavanju institucije materinstva zajedno sa istorijskim razvojem uloge majke. Takođe, daje se opis bračnog odnosa, kao i razloge koji su doveli do njenog raspada (razvod). Pored toga, članak, takođe, daje pregled posledica vezanih za vršenje uloge majke i društvene uloge oca.

Posle prestanka bračne i vanbračne veze uloga majke je značajno povećana, dok uloga očeva je značajnije umanjena. Međutim, takav scenario nije u skladu sa očekivanjima majki. Oba roditelja su obično spremni da ostanu u kontaktu i da saraduju za dobrobit svoje dece, jer takvu saradnju vide kao važnu i potrebnu. Majke često očekuju od očeva „saradnju koja donosi pozitivan uticaj“ na njihovo dete (decu). Ipak, postoje neke majke koje odbacuju bilo kakav kontakt sa ocem svog deteta (dece) posle razvoda, ali one su spremne da traže pomoć od savetovališta i izražavaju svoje ukupno zadovoljstvo funkcionisanjem postojećih državnih institucija. Ipak, one često nemaju nikakav nadzor i nisu upoznate sa NVO (njihovim funkcionisanjem) koje se bave zaštitom majki koje su razvedene.

Ključne reči: *matrinstvo, vanbračna zajednica, porodica, razvod / prestanak bračnog odnosa, uloga oca.*

¹ Senior lecturer, MA in Sociology, e-mail: bmacuh@gmail.com

² Full professor of Sociology

Uvod

Porodica još uvek predstavlja osnovnu ćeliju svakog društva. Način života, životni stil, ritam i promena uloga doveli su do tačke kada žena, koja je nekada bila ograničena samo na uloge majke i domaćice, preuzima funkcije i uloge koje su, u prošlosti, bile pripisivane samo muškarcima. Shodno tome, ljudi se danas često nađu u ulozi koja nije baš pogodna za njihove dispozicije. Ipak, većina njih se pomiri sa svojim zahtevima, čime se potvrđuje da njihova sposobnost da se brinu o deci nije samo slučajna. Novo stanje već pokazuje činjenicu da su sasvim sposobni da brinu za svoje potomke, zajedno sa ulogom (ulogama) koje moraju da ispune van njihovih porodica.

Većinu žena interesuje aktivnija uloga čoveka/oca u porodici. Na ovaj način, one mogu da nastave svoju karijeru i druge aktivnosti u mnogo većoj meri. Međutim, tokom posmatranja ove uloge, mi smo bili, uglavnom, zainteresovani za obavljanje uloge majke nakon prestanka njene bračne ili vanbračne veze, kao i sve više slučajeva da deca posle razvoda braka borave sa svojim očevima.

U savremenom slovenačkom društvu možemo videti povećanje prestanka vanbračnih i kohabitacionih veza u odnosu na novoregistrovane bračne odnose. Broj samohranih majki raste, i taj fenomen postavlja pitanje uloge oca posle prestanka bračne i vanbračne veze. Odnos između majke i oca, nakon završetka njihove veze neminovno vrši direktan uticaj na razvoj njihove dece. Ipak, ta činjenica se često zanemaruje od strane društva, u odnosu na pažnju koja se pridaje porodici sa oba roditelja. Takvi nalazi su potvrdili bezbroj pravnih komplikacija oko smeštaja dece kod jednog od svojih roditelja, gde su društvo i javno mnjenje su još uvek, u većini slučajeva, pristrasani u korist majke deteta.

1. Neke sociološke karakteristike post-moderne porodice

Porodica je definisana kao grupa lica koja žive u zajedničkom domaćinstvu koje se sastoji od najmanje jednog deteta i najmanje jednog odraslog člana. Dalje, porodica kao grupa je međusobno povezana bračnim odnosom - bilo kao zajedničko stanovanje, i / ili roditeljski odnos³. U sociološka istraživanja, često se koristi sledeća Braunova⁴ tipologija porodica:

- Nuklearne porodice (porodica sa dva ili više roditelja);

³ Antonella Pinnelli, Hans Joachim, Hoffmann-Nowotny and Beat Fux, *Fecondita e nuove forme di unione in Europa*, Milano: Sapere, 2004. str.28.

⁴ Ken Brown, *An Introduction to Sociology*, Cambridge: Blackwell Publisher. 1992. str. 210-212.

- Klasične proširene porodice (vertikalno i horizontalno proširene porodice koje se sastoje od više nuklearnih porodica povezanih odnosima srodstva i zajedničkog življenja);
- Modifikovane proširene porodice (porodica koje su geografski razdvojene, ali redovno održavaju porodične veze i pružaju uzajamnu podršku);
- Porodice sa jednim roditeljem;
- Reorganizovane porodice (ponovo uspostavljene porodice sa najmanje jednim socijalnim, ali ne i biološkim roditeljem).

Idealana slika nuklearne porodice, prema jednom od klasičnih autora funkcionalističke sociologije, Talkotu Parsonsu, se sastoji od bračnog para (zaposlenog oca i majke domaćice), zajedno sa njihovom decom. Zapanjujuće, ovaj tip je danas zastupljen kod manje od 20 procenata porodica u Evropi⁵.

Slično drugim zemljama, statističko praćenje domaćinstva i porodice u našoj zemlji vrši zavod za statistiku Republike Slovenije, ali većina istraživanja se vrši na različitim institutima i istraživačkim centrima različitih fakulteta. Teme istraživačkih izveštaja, monografija i stručnih članaka naučnika sa Fakulteta društvenih nauka su veoma raznovrsne: konceptualizacija politike porodičnih odnosa, integracije rodničkih odnosa, seksualne strukture privatnosti, porodična tipologija, društvene mreže i socijalna podrška porodicama, kvalitet porodičnog života, usklađivanje porodičnog života i zaposlenja, hijerarhija među polovima, natalitet, „novo“ očinstvo i roditeljstvo.⁶

2. Porodica u Sloveniji

Broj porodica u Sloveniji raste sporije od broja domaćinstava. Prema podacima popisa iz 2002. u Sloveniji je tada živelo 685.000 domaćinstava i 556.000 porodica koje su, u proseku, imale 3 člana. Među privatnim domaćinstvima bilo je 552.000 (76%) domaćinstava i 153.000 (24%) ne-porodičnih domaćinstava (150.000 jednočlana i 13.000 višočlana domaćinstva).

Prema popisu iz 2002, 150.000 slovenaca živelo je u svojim samačkim domaćinstvima, među njima je bilo skoro duplo više žena (62%) nego muškaraca (38%). Ovi brojevi su 2,2 puta veći nego 1948. godine, što predstavlja najveći udeo samačkih domaćinstava posle Drugog svetskog rata. Što se tiče poslednjeg popisa, jednočlana domaćinstva su sačinjavali i mlađi muškarci, kao i muškarci

⁵ John Muncie and Michael Langan, *Introduction: Public definitions and privates*. U: Muncie and et.: „Understanding the Family“, London: Sage and The Open University Press. 1997. str.11.

⁶ Tanja Renner, Alenka Švab, Tjaša Žakelj i Živa Humer, *Analiza očevstva ter predlogi za izboljšanje družinske politike na področju usklajevanja dela in družine. Zaključno poročilo (CRP)*, Ljubljana: ARRS, MDSSZ, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo, 2006. Str. 28

u kasnim aktivnim godina, dok je većina žena u samačkim domaćinstvima već dostigla šezdesete godine života.

Broj porodica u Sloveniji raste, ali je broj njihovih članova manji. Najčešći tip porodice je bračni par sa jednim ili dvoje dece. Prosečna porodica sa decom zbog toga ima 3,4 članova. Porodica se sastoji, prema slovenačkoj statistici, od roditelja i njihove dece koja žive u istom domaćinstvu, a još nisu zasnovala svoju porodicu. Porodica može da se sastoji samo od muža i žene, ili (dva) partnera u vanbračnoj zajednici koja žive zajedno. Kada se deca udaju/žene ili počinju da žive u vanbračnoj zajednici, bez obzira da li napustaju izvornu porodicu, on ili ona prestaju da budu prema statistici, smatrani članom njegove / njene roditeljske porodice.⁷

3. Uloga žene/majke u sadašnjem post-modernom slovenačkom društvu

Oba pola su biološki tako zavisna jedni od drugih i njihovi zadaci su tako blisko isprepleteni i tako komplementarni da svako neslaganje među njim može imati ozbiljne posledice za njih oboje, za svakog od njih pojedinačno i za društvo.

Jogan navodi da materijalna i moralna preopterećenost žena i dalje predstavlja univerzalnu karakteristiku slovenačkog postmodernog društva.⁸ One su mnogo više pretrpane porodičnim i kućnim poslovima od muškaraca, uprkos njihovoj uobičajenoj aktivnosti na poslu van kuće. Što se tiče institucija domaćinstva, ona sada ima priliku da iskoristi moderne tehnologije koja je postale pristupačne usled povećanja prihoda porodice, najvećim delom sa pretpostavkom da će to olakšati zajedničke porodične poslove. Ali pomoć tehnologije može se smatrati relativnom. U stvarnosti, ona čak povećava ženino preopterećenje u datoj oblasti rada, a smanjuje količinu vremena koje zahtevaju potpuno različite vrste zadataka. Jer čak i ako savremena tehnološka podrška uključuje sve veći broj uređaja zajedno sa njihovom opremom, sa specijalno prilagođenom digitalno-vođenom rernom, nije, kao što neki očekuju, doprinela smanjenju učešća slovenačkih žena u ukupnom vremenu provedenom na poslu. Verovatno je takav razvoj stvari došao zbog činjenice da se ženski rad u domaćinstvu, još uvek, shvata kao posao bez ekonomske vrednosti, najvećim delom kao neka vrsta dobrovoljne domaće usluge. Često, ostali članovi porodice vide ženske kućne poslove kao nešto uobičajeno i to se može „uzeti zdravo za gotovo, jer je to oduvek bilo tako

⁷ www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=549

⁸ Maca Jogan, *Seksizem v vsakdanjem življenju*, Ljubljana: FDV, 2001. str. 185.

...“ Poslednje, ali ne i najmanje važno, statistički podaci potvrđuju neravnotežu: odrasli slovenački muškarac provodi oko 7 sati (u proseku) nedeljno na poslovima u domaćinstvu, u odnosu na 28,5 sati, u proseku, koje provode slovenačke žene. Slovenački muškarcu troše približno 17,8 sati (prosečno) nedeljno za brigu o obrazovanju njihove dece, dok žene posvećuju istom poslu u proseku 27,3 sati nedeljno. To je učenje kroz iskustvo (prema stereotipizovanom modelu), kada se deca upoznaju sa ulogom žene u sferi privatnog - kada dobiju adekvatne polne preferencije, sposobnosti, lične osobine, ponašanje i koncept o sebi koji uključuje proces polne tipizacije.

3.1. Uloga majke u slovenačkom društvu

Uloga majke u savremenom društvu prolazi kroz značajne promene. Zbog toga, poređenje sa prošlošću je moguće samo u smislu njene direktne porodične uloge, a ipak ni o toj promeni ne bismo mogli govoriti da nije došlo do promene uloge oca u korist majke (navešćemo samo mogućnost da deca ostaju sa ocem posle razvoda). Moderna majka danas može imati više različitih uloga istovremeno, od domaćice, majke, supruge, zaposlene žene, kreativne osobe i istraživača, do sportistkinje koja je u stanju da postigne vrhunske rezultate u karijeri.

Sve ovo, i još više, uslovljeno je povoljnom porodičnom politikom i ulogom čoveka / oca u porodici ili modernom društvu. Ipak, mogli bismo navesti niz problema prilikom obraćanja pažnje na odnos između porodice i posla. Jedan od njih je svakako roditeljsko odsustvo. U Sloveniji, možemo razlikovati četiri različite vrste takvog odsustva: porodijsko odsustvo, očinsko odsustvo, odsustvo zbog nege i starateljstva i odsustvo zbog usvajanja.⁹

4. Bračni odnosi

Brak, bračni život i ostvarenje porodice sa decom i dalje ostaje jedan od glavnih ciljeva za mnoge mlade ljude koji ulaze u svet odraslih osoba. U zemljama razvijenog sveta udati se i početi porodični život predstavlja nameru za oko devet desetina ljudi. Brak, brak i porodica i dalje predstavlja društvenu i kulturnu normu. U kulturi zapadnih društava danas je normalno da se postupak izbora bračnog partnera odvija na osnovu telesnog kontakta, međusobnog privlačenja i ljubavi.

Sličnosti i drugi faktori koji imaju uticaj na uzajamnu privlačnost i partnerstvo, pre ili kasnije, postaju važni za razvoj bližih partnerskih odnosa. Ipak, naj-

⁹ Alenka Švab, *Skrb med delom in družino*, Ljubljana: Teorija in praksa, Letnik 40, št. 6. str.121.

veći udeo u zasnivanju bračnog ugovara među osobama ima sličnost društvenog položaja, socijalno-ekonomskog statusa, rase, nacionalnosti i veroispovesti¹⁰.

4.1. Rasturanje braka

Razvod ili raspad pravnog bračnog odnosa postaje uobičajeni deo razvoja porodice. Primećujemo da je najveći udeo razvedenih brakova kod mlađih odraslih parova sa malom decom koji se razdvajaju već tokom prvih godina braka. Razvod, pogotovo ako se to desi u ranijoj fazi života, često je praćen reorganizacijom porodice i mnoga deca moraju da prođe kroz još jedan brak jednog, ako ne oba, svoja roditelja.

Statistički podaci za Sloveniju pokazuju porast broja razvedenih brakova, a nastavak takvog trenda je vrlo verovatan. Nažalost, osim zvanične statistike, nije bilo dodatnih novijih istraživanja o porodičnom životu posle razvoda i reorganizacije porodica, kao segment ukupnog porodičnog razvoja. Prema istim procenama, udeo reorganizovanih porodica u Sloveniji je oko 30% a kako trenutni trendovi stanja porodice pokazuju, vrlo je verovatno da će procenat razvoda rasti.¹¹ Formiranje reorganizovane porodice znači mnogo promena i u odnosima unutar porodice, kao i između porodica. Dakle, reorganizovane porodice uspostavljaju nove odnose u porodici i donose novu praksu, koja prethodno nije bila poznata u našem društvu.¹²

U Sloveniji je broj novih brakova u 2005. pao ispod 6 hiljada po prvi put, a broj razvedenih parova u odnosu na prethodnu godinu povećan je za 10%. Međutim, takav trend se može primetiti ne samo u Sloveniji, već i u drugim zemljama članicama EU. Ipak, čak iako se čini da je u Sloveniji broj razvedenih brakova izuzetno visok u odnosu na broj novo sklopljenih brakova, treba naglasiti da je udeo razvedenih brakova u 2004. bio jedan od najnižih među državama EU. Brakovi koji su se raspali u 2005. prosečno su trajali (pre raspada) oko 16 godina. Pre tri decenije, od svih razvedenih brakova bilo je oko trećina onih koji su se raspali tokom prve tri godine braka, oko četvrtina brakova koji su pre raspada trajali od 5 do 9 godina, a samo oko 12 procenata brakova razvedeno je posle 20 godina trajanja braka.¹³

¹⁰ Janek Musek, *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy, 1995. str. 130-131.

¹¹ Tanja Rener, Alenka Švab, Tjaša Žakelj i Živa Humer, *Analiza očetovstva ter predlogi za izboljšave družinske politike na področju usklajevanja dela in družine. Zaključno poročilo (CRP)*, Ljubljana: ARRS, MDDSZ, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo, 2006. Str. 28

¹² Carol Smart and Brene Neale, *Family fragments?* Cambridge - Oxford: Polity Press, 1999.

¹³ http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=363

Tabela 1. *Brakovi i razvod od 1977. do 2007.*

	1977	1987	1997	2006	2007
Nedavno sklopljeni brakovi	15.026	10.307	7.500	6.368	6.373
Razvedeni brakovi na 1000 stanovnika	2.406	2.163	1.996	2.334	2.617
Nedavno sklopljeni brakovi	8,2	5,2	3,8	3,2	3,2
Razvedeni brakovi	1,3	1,1	1,0	1,2	1,3
Broj razvedenih parova na 1000 novih brakova	160,1	209,9	266,1	366,5	411,0
Prosečna starost mladoženja	27,5	27,0	30,7	32,8	33,2
nevesta	24,2	23,7	27,6	30,0	30,3
Mladoženja prilikom zasnivanja prvog braka	25,8	25,6	28,5	30,6	30,7
Nevesta prilikom prvog braka	22,6	22,5	25,6	28,1	28,1

(Izvor: Statistički Zavod Republike Slovenije)

4.2. Razlozi za razvod braka u slovenačkom društvu

U Sloveniji, razvod braka se definiše Zakonom o bračnim i porodičnim odnosima prema sedmom stavu drugog dela (7. točki II. Dela ZZZDR) pod nazivom „prestanak bračne veze“ u 65. i 66. članu Zakona. Među načinima za prestanak bračnih odnosa navedenih prema 63. članu su: smrt supružnika, proglašenje smrti supružnika i raspad bračnih odnosa.

U Sloveniji se više ne priznaje kombinacija faktora krivice sa principom potkopavanja bračnog odnosa, i potpuno zamenjen taj princip. Kao glavni razlog za razvod braka u Sloveniji uzima se nepodnošljivost bračnih odnosa. U Zakonu o bračnim i porodičnim odnosima u Sloveniji, takođe se dozvoljava mogućnost sporazumnog razvoda braka.

5. Vanbračna veza

Jedni smatraju (R.Kelster) da je vanbračni odnos, u većini slučajeva, neki privremeni period u kome sada većina ljudi zajedno žive, te se pre ili kasnije odlučuje na brak. U nekim slučajevima, jedan od partnera može odustati od braka, ali ne i formalno se odvojiti od partnera, niti udati/oženiti za drugog partnera. Drugi autori tretiraju period vanbračne vezi kao eksperimentalni odnos sa namerom da se sklopi brak ako se eksperiment pokaže zadovoljavajućim za obe strane. Većina parova koji žive u vanbračnoj vezi nameravaju da se venčaju, naročito

ako imaju decu. Ipak, J Čendler zastupa drugačije mišljenje, tvrdeći da vreme koje parovi provode zajedno u vanbračnoj zajednici naizgled postaje sve duže i predstavlja, dugoročno gledano, alternativu klasičnog bračnog odnosa.¹⁴

6. Istraživanje

Naše istraživanje je obuhvatilo populaciju žena i muškaraca (nakon prestanka vanbračne veze) sa decom školskog uzrasta, ili decom o kojoj treba voditi brigu, kao i muškarce i žene sa odraslom decom. Istraživanje se bazira na uzorku razvedenih muškaraca i žena koji žive u Sloveniji.

U sledećim poglavljima ćemo predstaviti neke naše nalaze. Istraživanje je obuhvatilo dva upitnika, jedan za majke i jedan za očeve. Prikupili smo rezultate uz pomoć poštanske usluge i preko interneta. Takođe smo koristili pomoć centara za socijalni rad. Ukupna suma upitnika bio je 450; 260 od njih su namenjeni majkama i 190 očevima. 203 upitnika su vraćeni - 144 od strane majki i 59 od očeva.

6.1. Analiza prikupljenih empirijskih rezultata

Za potrebe empirijskog rada, sledeće hipoteze su verifikovane:

Hipoteza 1. *Pretpostavili smo da se većina dece, posle prestanka bračnih i vanbračnih odnosa, dodeljuje na starateljstvo njihovim majkama. Teza je potvrđena, jer su empirijski podaci ukazali na činjenicu da ogromna većina dece (90,1%) posle razdvajanja bračnih partnera dolazi da živi sa svojim majkama.*

Tabela 2. *Ko je dobio decu?*

			Pol		Total
			Muški	Ženski	
Ko je dobio decu?	Ja sam	Broj	12	127	139
		% u okviru pola	20.0%	90.1%	69.2%
	Moj partner	Broj	42	1	43
		% u okviru pola	70.0%	7%	21.4%
	Zajedničko starateljstvo	Broj	3	11	14
		% u okviru pola	5.0%	7.8%	7.0%
	Drugo	Broj	3	2	5
		% u okviru pola	5.0%	1.4%	2.5%
Total		Broj	60	141	201
		% u okviru pola	100.0%	100.0%	100.0%

¹⁴ Videtu u: Michael Haralambos, *Sociologija: Teme in pogledi*, Ljubljana: DZS.2001. str. 378-379.

Dobijeni empirijski podaci pokazuju da se većina dece, posle prestanka bračnih i vanbračnih odnosa, dodeljuje na starateljstvo njihovim majkama, bez obzira da li se analiziraju odgovori majki (90,1%) ili očeva (70,0%), iako možemo primetiti određeni raskorak u smislu da, prema nekim odgovorima razvedenih majki, ovi brojevi, takođe, uključuju situacije u kojima se oba roditelja brinu za svoju decu. To znači da postoje slučajevi gde deca žive sa oba razvedena roditelja skoro podjednako. Ovi slučajevi su relativno retki, za njih se opredelilo 7.8% razvedenih majki i 5,0% razvedenih očeva.

Hipoteza 2. *Pretpostavili smo da će se nivo saglasnosti sa zvaničnom odlukom suda o roditeljskom staranju nad decom razlikovati prema polu roditelja. Može da se vidi (Tabela 3.) da je hipoteza potvrđena, jer ogromna većina ženskih ispitanika (89,3%) i ogromna većina muških ispitanika (83,1 %) složila se sa konačnom odlukom suda.*

Tabela 3. *Saglasni sa konačnom odlukom suda*

			Pol		Total
			Muški	Ženski	
Saglasni sa konačnom odlukom suda	Da	Broj	49	125	174
		% u okviru pola	83.1%	89.3%	87.4%
	Ne	Broj	8	5	13
		% u okviru pola	13.6%	3.6%	6.5%
	Bez odgovora	Broj	2	10	12
		% u okviru pola	3.4%	7.1%	6.0%
Total	Broj	59	140	199	
	% u okviru pola	100.0%	100.0%	100.0%	

Na osnovu datih rezultata možemo videti da se većina ispitanika složila sa konačnom odlukom zvaničnog dodeljivanja deteta na starateljstvo majci, iako postoji statistički značajna razlika ($p < 0,05$) kod oba pola. Posle svega, muškarci su pokazali veći stepen neslaganja sa zvaničnom odlukom suda. Zanimljivo je da su u okviru grupe koji se ne slaže sa konačnom odlukom suda pronađena tri slučaja koji se ne slažu, iako je starateljstvo nad decom dodeljeno njima. Dva od ovih slučajeva se odnose na muškarce, koji su prema polnoj zastupljenosti u ovom obrascu, izrazili želju ili tendenciju da deca da ne budu dodeljene njima, već njihovim majkama.

Najveći deo roditelja koji ne žive sa svojim detetom (decom), ukupno 55 (46 muškaraca i 9 žena) izjasnili su se da viđaju svoje sinove i kćeri jednom nedeljno. Procenat onih koji ih viđaju svaki dan je samo 3.6%.

Hipoteza 3. *Pretpostavili smo da roditelji nakon prestanka njihove vanbračne vezi nisu pripremljeni za zajedničko preuzimanje roditeljskih obaveza. Hipoteza je potvrđena. Prema dobijenim odgovorima, majke i očevi odbacili su mogućnost*

zajedničkog preuzimanja roditeljskih odgovornosti, osim ako to smatraju korisnim u vezi sa svojom decom.

Tabela 4. Distribucija frekvencije: da li ste spremni da se susrećete sa drugim roditeljem zbog dobrobiti deteta?

Pol		Frekvencija	Procenat	Vrednost procenta	Ukupan procenat	
Muškarci	Vrednost	Da	39	63.9 %	81.3 %	81.3 %
		Ne	9	14.8 %	18.8%	100.0 %
		Ukupno	48	78.7 %	100.0 %	
	Bez odgovora	13	21.3 %			
	Ukupno	61	100.0 %			
Žene	Vrednost	Da	111	78.2 %	84.7 %	84.7 %
		Ne	20	14.1 %	15.3 %	100.0 %
		Ukupno	131	92.3 %	100.0 %	
	Bez odgovora	11	7.7 %			
	Ukupno	142	100.0 %			

U većini slučajeva, žene (84,7%) i muškarci (81,3%) ispitanici su spremni da se susreću sa svojim prethodnim partnerom (partnerimaima), ako je to za dobrobit svog deteta (dece), odnosno ako su deca (dete) zabrinuta zbog izostanka takve komunikacije.

Hipoteza 4. *Pretpostavili smo da će, iz različitih razloga, doći do razlike u obavljanju roditeljskih uloga pre i posle prestanka bračne veze. Hipoteza je odbacena, jer su rezultati empirijskog istraživanja pokazali da se uloga očeva pre i posle prestanka bračne veze nije značajno smanjila. Međutim, možemo pretpostaviti da je, u skladu sa razlikama u vezi broja dodeljene dece očevima, uloga očeva, posle svega, donekle umanjena.*

Tabela 5. Ko ima manju ulogu nakon prestanka bračne/vanbračne veze?

		Frekvencija	Procenat	Vrednost procenta	Ukupan procenat
Vrednost	Otac	48	23.6 %	34.0 %	34.0 %
	Majka	52	25.6 %	36.9 %	70.9 %
	Oba podjednako	28	13.8 %	19.9 %	90.8 %
	Nema razlike	13	6.4 %	9.2 %	100.0 %
	Ukupno	141	69.5 %	100.0 %	
Bez odgovora		62	30.5 %		
Ukupno		203	100.0 %		

Podaci iz tabele pokazuju upravo suprotno. Prema procenama anketiranih, nakon prestanka bračnih odnosa oba pola imaju da ispune približno isti broj uloga kada je reč o brizi o potomstvu (muškarci 23,6%, žene 25,6%). U odnosu na kategoriju pola dece, rezultati su približni. Ipak, zanimljivo je da su muški ispitanici ubeđeni da po prestanku odnosa, imaju manju roditeljsku ulogu prema devojčicama, a žene su ubeđene da je istina sasvim suprotna. Verovatno, takve razlike ukazuju na odsustvo sagledavanja promena u pogledu ispunjavanja roditeljskih uloga, koje se odnose na oba pola. U tom slučaju, to je možda najviše zabrinjavajući aspekt (bez obzira na grupu) da većina onih koji su odgovorili na pitanje (oko 70%) misli da je roditeljska uloga (uloge) - bilo očeva ili majki - posle njihovog razdvajanja smanjena. Ipak, najveći procenat ispitanika nije dao nikakav odgovor na to pitanje.

Hipoteza 5. *Pretpostavili smo da je većina roditelja uverena da su njihovi kontakti, više ili manje, potrebni nakon prestanka bračnih ili vanbračnih veza. Hipoteza je potvrđena. Uz pomoć empirijskog istraživanja došli smo do zaključka da su svi ispitanici smatrali da je važno držati kontakte sa partnerima, čak i nakon njihovog razdvajanja. Intervjuisane majke tvrde da one ne sprečavaju njihovo dete (decu) da imaju kontakte sa svojim ocem. Većina njih čak tvrde da očevi žele da zadrže česte kontakte sa zajedničkim decom i da učestvuju, direktno ili indirektno, u njihovom obrazovanju i vaspitanju.*

Tabela 6. *Nakon prestanka partnerskog odnosa, ja dozvoljavam mom bivšem partneru da učestvuje u obrazovanju i vaspitanju našeg deteta (dece)*

		Frekvencija	Procenat	Vrednost procenta	Ukupan procenat
Vrednost	Potpuno se slažem.	14	6,9	9,5	9,5
	2,00	1	,5	,7	10,1
	3,00	10	4,9	6,8	16,9
	4,00	15	7,4	10,1	27,0
	Potpuno se Ne slažem.	108	53,2	73,0	100,0
	Ukupno	148	72,9	100,0	
Bez odgovora		55	27,1		
Total		203	100,0		

Žene ispitanici kategorički negiraju da će sprečiti svoje bivše partnere da učestvuju u obrazovanju i vaspitanju svoje dece. Negativan odgovor na taj stav dalo je 53,2% žena ispitanika, ali samo 6,9% žena ispitanika je odgovorilo pozitivno.

Hipoteza 6. *Pretpostavili smo da tradicionalni oblik braka nema nikakvu važnost u pogledu funkcionisanja društva. Hipoteza je potvrđena, mada dosta ispita-*

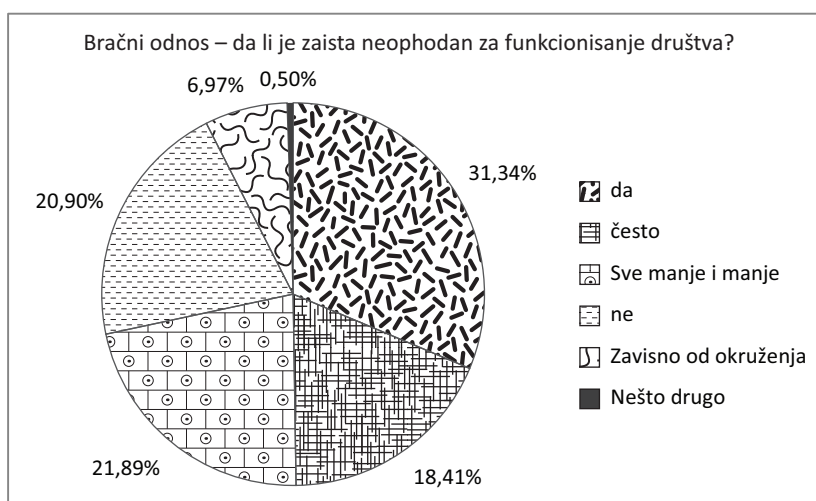
nika i dalje veruju da je bračni odnos važan, ali nije odlučujući uslov za normalno funkcionisanje društva.

Na osnovu datih rezultata, možemo zaključiti da su kontakti između oca i deteta posle raspada bračne i vanbračne veze važni, jer se većina ispitanih očeva i majki slažu po tom pitanju.

Hipoteza 7. *Pretpostavili smo da ispitanici ne percipiraju tradicionalnu formu braka kao neophodnu za funkcionisanje društva. Zaključujemo da većina ispitanika smatra da je bračni odnos važan ili neophodan u pogledu funkcionisanja društva, kao što pokazuje prosečna vrednost odgovora naklonjena stavu 2, što znači „često“. Drugim rečima, većina ispitanika smatra da je bračni odnos potreban ili često neophodan za funkcionisanje društva, ali treba napomenuti da je i relativno veliki deo ispitanika izrazio mišljenje da bračni odnos postepeno gubi svoj značaj za pravilno funkcionisanje društva.*

Prosečno poređenje rezultata (T-test) pokazuje da, u ovom slučaju, ne postoji statistički značajna razlika između prosečnog odgovora muškaraca i žena ($p > 0,05$).

Grafikon 1. Značaj bračnih odnosa - podeljeni u proseku prema kategoriji pola.

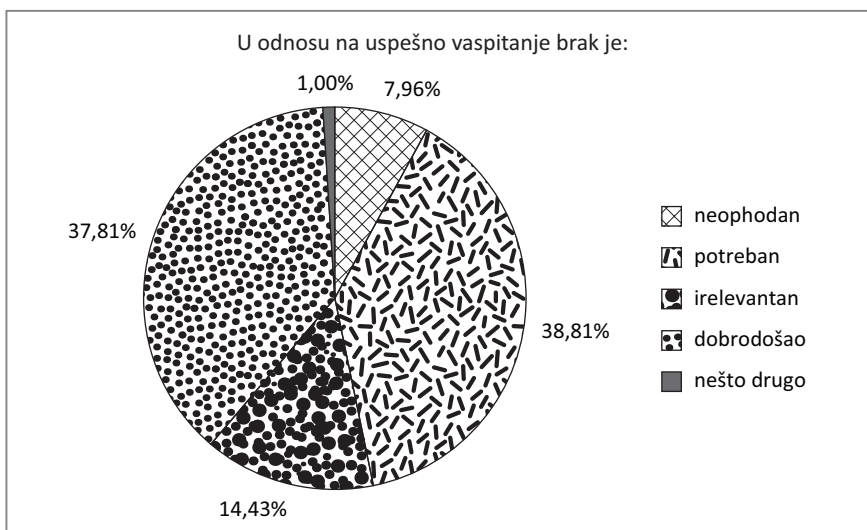
	N donja granica	M gornja granica	SD donja granica	SE gornja granica	95% Interval poverenja za M		Min (1=da) donja granica	Max (4=ne) gornja granica
					sp. granica	zg. granica		
Muškarci	55	2,3273	1,13944	,15364	2,0192	2,6353	1,00	4,00
Žene	131	2,3588	1,18366	,10342	2,1542	2,5634	1,00	4,00
Total	186	2,3495	1,16778	,08563	2,1805	2,5184	1,00	4,00

Napomena: Podaci isključuju sva lica koja su izabrala kategorije „u zavisnosti od okruženja“ i „nešto drugo“.

Hipoteza 8. *kojom smo pretpostavili da većina ispitanika veruju da je bračni odnos neophodan za obrazovanje i vaspitanje dece, na osnovu rezultata ukazuje da se većina ispitanika opredelila u korist mišljenja da brak ima pozitivan uticaj na vaspitanje i obrazovanje. Da budemo precizniji, skoro 8% veruje u bračni odnos kao neophodan za uspešno vaspitanje i obrazovanje dece, dok 39% njih misli da je on potreban. Osim toga, 38% ispitanika veruju da bračni odnos predstavlja dobrodošlu okolnost, a samo 14% smatra da je bračni odnos irelevantan za uspešno vaspitanje i obrazovanje dece.*

Slično tome, analiza u ovom slučaju pokazuje da nema statistički značajne razlike ($p > 0,05$) u odnosu na kategoriju pola.

Grafikon 3. *Da li je bračni odnos neophodan za uspešno obrazovanje i vaspitanje dece (procenat deljenja)?*

	N donja granica	M gornja granica	SD donja granica	SE gornja granica	95% Interval poverenja za M		Min (1=neophodan) donja granica	Max (4=irelevantan) gornja granica
					sp. meja	zg. meja		
Muškarci	55	2,4727	,93995	,12674	2,2186	2,7268	1,00	4,00
žene	128	2,6406	,79104	,06992	2,5023	2,7790	1,00	4,00
Total	183	2,5902	,83949	,06206	2,4677	2,7126	1,00	4,00

Napomena: 1=neophodan, 2=potreban, 3=dobrodošao, 4=irelevantan

Nalazimo najmanje odgovora koji idu u prilog navedenog uverenju među starosnom grupom od 20 do 29 godina, dok većina ispitanika koja se izjasnila u prilog gornjeg stava pripadaju „mlađoj od 20 ili starosnoj grupi 50' i više godina.

Hipoteza 9. *Pretpostavili smo da je prilično nisko poverenje razvedenih roditelja u postojeće državne institucije, nadležne za rešavanje problema vezanih za decu. Hipoteza je potvrđena. Razvedeni roditelji, posle raspada bračne ili vanbračne veze, traže pomoć od državnih institucija i na taj način imaju mnogo iskustva sa svojim savetnicima. Viši nivo poverenja pokazuju ispitanice, dok je poverenje njihovih muških kolega mnogo manje. Možemo zaključiti da takva situacija nastaje zbog odluke suda o prenosu prava starateljstva nad decom i ugovora koji slede iz toga a koji definišu učestalost kontakata između razvedenih očeva i njihovih potomaka.*

Tabela 9. *Spremnost za učešće u udruženjima za podršku*

Pol		Frekvencija	Procenat	Vrednost procenta	Ukupan procenat	
Muškarci	Vrednost	Da	24	39.3%	39.3%	39.3%
		Ne	17	27.9%	27.9%	67.2%
		Ne znam	20	32.8%	32.8%	100.0%
		Ukupno	61	100.0%	100.0%	
Žene	Vrednost	Da	48	33.8%	34.5%	34.5%
		Ne	39	27.5%	28.1%	62.6%
		Ne znam	52	36.6%	37.4%	100.0%
		Ukupno	139	97.9%	100.0%	
	Bez odgovora		3	2.1%		
Total		142	100.0%			

Vidimo da je 39.3% ispitanika muškog pola i 34,5% ženskih ispitanika bilo spremno da se uključi u različita građanska udruženja koja pružaju pomoć razvedenim osoba nakon raspada njihove bračne ili vanbračne veze. Ipak, značajan broj njih nisu zainteresovani za tu vrstu pomoći (27,9% muških i 28,1% ženskih ispitanika).

7. Zaključna razmatranja

Društvena uloga majke nakon prestanka bračne i vanbračne veze, u slovenačkom postmodernom društvu, značajno se promenila u prethodnih nekoliko decenija. Možemo primetiti da je i uloga oca u slovenačkoj porodici postala sve značajnija u odnosu na razne situacije o kojima smo rasparavljali. U godinama od uvođenja demokratije, međutim, uloga majke u našem društvu prolazi kroz značajnije promene. Proces se može posmatrati u odnosu na skoro svaku oblast od društvenog interesa, kao što je povećanje obrazovne strukture i sve ujednačeniji uslovi za sticanje potrebnih kvalifikacija za (boljim) zaposlenjem i radnim

mestom. U okviru svoje porodice, žena - majka ne ispunjava samo osnovnu ulogu domačice, već može da se pohvali sa značajnim dostignućima u toku školovanja i karijere, dobijajući tako veoma važnu socijalnu poziciju(e) unutar užeg, slovenačkog, kao i šireg globalnog okvira.

Otuda, ulazak u bračnu vezu postepeno postaje ključni deo refleksije o svim odnosima. Partneri uzimaju više vremena za pripremni period i razmišljaju o sebi i jedni o drugima. Možda se to radi tako zbog neke vrste straha od teskobe u vezi sa mogućnošću budućeg zajedničkog života, jer, u proseku, trećina venčanih u slovenačkom društvu na kraju završi razvodom.

Takođe, koncept majčinstva dobija sve veći značaj u savremenom slovenačkom društvu. Pored svoje uobičajene uloge majke i domačice, žene sve veću pažnju posvećuju sebi. One postaju važan faktor u slovenačkoj politici, što se može uočiti na primeru nekoliko važnih ministarstava u okviru slovenačke vlade. Njihov obrazovni i stručni kapacitet može da se dokaže u višim pozicijama u administraciji nekih ekonomskih i ne-ekonomskih institucija. Zbog istovremene uloge zaposlene žene i kao majke, možemo uočiti neke tendencije za poboljšanje njihovih mogućnosti i napredovanja u karijeri garantujući im besplatnu negu i brigu za decu (besplatno obdanište za drugo dete).

Literatura

- Bezenšek, Jana. *Nekateri družbeni vidiki predšolskega otroka*. V: „Predšolski otrok danes“. zbornik prispevkov strokovnega srečanja. Slovenske Konjice: Vrtec. 2003. p. 7-9.
- Bezenšek, Jana. 2004, *Slovenska ženska v vlogi uspešne poslovne ženske in matere*. Zbornik 23. mednarodne znanstvene konference o razvoju organizacijskih ved, Portorož, 2004. p. 656–662.
- Brown, Ken. *An Introduction to Sociology*. Cambridge: Blackwell Publisher. 1992.
- Geč-Korošec, Miroslava & Svetlana Kraljić. *Družinsko pravo*. 1. del, 2. spremenjena izdaja, Maribor: Pravna fakulteta: Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo. 1997.
- Haralambos, Michael & Holborn, Michael. *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS. 2001.
- Jogan, Maca. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: FDV. 2001.
- Muncie, John & Michael Langan. *Introduction: Public definitions and privates*. V: Muncie in drugi: „Understanding the Family“. London: Sage and The Open University Press. 1997.
- Musek, Janek. *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy. 1995.

- Pinnelli, Antonella, Hans Joachim, Hoffmann-Nowotny and Beat Fux. *Fecundita e nuove forme di unione in Europa*. Milano: Sapere, 2004.
- Rener, Tanja., Alenka Švab, Tjaša Žakelj, Živa Humer. *Analiza očetovstva ter predlogi za izboljšave družinske politike na področju usklajevanja dela in družine*. Zaključno poročilo (CRP)), Ljubljana: ARRS, MDDSZ, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo. 2006.
- Smart, Carol & Neale Brene. *Family fragments?* Cambridge - Oxford: Polity Press. 1999.
- Švab, Alenka. *Skrb med delom in družino*, Ljubljana: Teorija in praksa, Letnik 2003. No.40, št. 6.
- Statistični urad Republike Slovenije, 2007.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=363
http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=549
Ur. l. Republike Slovenije, št. 97/2001.